

ΟΜΗΡΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΚΩΣΕΩΝ ΚΕΦΑΛΗΣ*

Ο Όμηρος, ό 400 έτη πρό του Ήροδότου άκμάσας κατά την μαρτυρίαν του δευτέρου, ήτοι κατά τον Θ' π.Χ. αιώνα, περιγράφει τās κακώσεις του άνθρoπίνου σώματος και ιδία τὰ έκ του πολέμου τραύματα, μετά καταπλησσούσης σαφηνείας χρησιμοποιοών τoύς καταλλήλους άνατομικούς όρους.

Έκ τής λεπτομεροϋς μελέτης τών όμηρικών έργων, ήν διενήργησα, προέκυψε πληθώρα σχετικών πρός τó θέμα τής παρούσης μελέτης πληροφοριών, έκ τών όποίων έκθέτω κατωτέρω τās έξής, ταξινομηθείσας εις σχετικά κεφάλαια:

1. Κακώσεις κεφαλής γενικώς

Ο Άχιλλεύς έπληξε θανασίμως εις «μέσσην... κεφαλήν» άφ' ένός μόν τον Ίφιτίωνα διά του άκοντίου, άφ' έτέρου δέ τον Έκχελον διά του ξίφους. Εις την πρώτην περίπτωση ή κεφαλή έντελώς έσχίσθη εις δύο τεμάχια («άνδιχα πάσα κείσθη»)¹ και εις την δευτέραν τó έμπηχθέν ξίφος όλόκληρον έθερμάνθη κάτωθεν έκ του αίματος («πάν... ύπεθερμάνθη ξίφος αίματι»)².

2. Κακώσεις μετωπιαίας χώρας

Ο Άγαμέμνων έφόνευσε τον Όϊλέα πλήξας αυτόν εις τó μέτωπον διά του δόρατος, τó όποιον δόρυ διεπέρασε την στεφάνην τής περικεφαλαίας και τó μετωπιαίον όστον και συνεπεία τούτου ό «έγκέφαλος... ένδον άπας πεπάλακτο»³ (έσεισθη). Ο Μενέλαος έξ' άλλου έπληξε διά του ξίφους τον Πείσανδρον εις τó «μέτωπον» και δή ύπερθεν τής ρίζης τής ρινός («ρίνός ύπερ πνυμάτης»). Τó ξίφος τούτο έθραυσεν έν προκειμένω τὰ όστια («λάκε... όστέα»)⁴ και οί όφθαλμοί του Πείσανδρου έπεσαν χαμαί καθημαγμένοι πλησίον τών ποδών του έντός τής κόνεως. Εις τó μέτωπον επίσης έπληξε διά λίθου ό Πάτροκλος τον Κεβριόνην («βάλε... μετώπιον όξεί λάϊ»)⁵. Ο έν λόγω λίθος άπέσπασεν έν προκειμένω «άμφοτέρας» τās «όφρϋς»⁶ του δευτέρου και προϋκάλεσε συντριπτικόν κάταγμα τών κόγχων, συνεπεία του όποίου οί όφθαλμοί του έπεσαν χαμαί έμπροσθεν τών ποδών του έντός τής κόνεως («οϋδέ οί έσχεν όστέον, όφθαλμοί δέ χαμαί πέσον έν κόνιησιν αύτου πρόσθε ποδών»)⁷.

3. Κακώσεις βρεγματικής χώρας

Ο Μύδων, τραυματισθείς ύπό του Άντιλόχου, κατέπεσε και προσέκρουσεν εις τó έδαφος διά τής κορυφής τής κεφαλής και δή διά τής βρεγματικής χώρας («έπεσε... κύμβαχος έν κόνιησιν επί βρεχμόν»)⁸.

4. Κακώσεις κροταφικής χώρας

Ο Όδυσσεϋς έπληξε διά του δόρατος τον Δημοκόωντα εις την «κόρσην»,

* Άνεκοινώθη εις τó Δ' Πανελλήνιον Συνέδριον Ίστορίας τής Ίατρικής (6-9.11.1986).

τουτέστιν εἰς τὴν κροταφικὴν χώραν καὶ ἡ χαλκίνη αἰχμὴ τοῦ ἐν λόγῳ δόρατος διεπέρασεν ἐν προκειμένῳ καὶ τὸν ἕτερον κρόταφον («*ἑτέροιο διὰ κροτάφου πέρησεν*»)⁹. Ὁμοίως καὶ ὁ Ἀντίλοχος ἐπληξε τὸν Μύδωνα διὰ τοῦ ξίφους εἰς τὴν «*κόρσην*»¹⁰. Ἐπίσης εἰς τὴν «*κόρσην*»¹¹ ἐπληξε διὰ τοῦ ξίφους ὁ Ἐλενος τὸν Δηίπυρον. Προσέτι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐπληξε τὸν Δημολόοντα εἰς τὸν «*κρόταφον*»¹² διὰ τοῦ ξίφους, τοῦ ὁποίου ἡ αἰχμὴ προῦκάλεσε κάταγμα τοῦ κροταφικοῦ ὅστω («*ῥῆξ' ὀστέον*») καὶ ὁ «*ἐγκέφαλος... ἔνδον ἅπας πεπάλακτο*»¹³.

5. Κακώσεις ἰνιακῆς χώρας

Ὁ Μέγης ἐπληξε τὸν Πήδαιον διὰ τοῦ δόρατος εἰς τὸ «*ἰνίον*»¹⁴, τὸ ὁποῖον δόρυ εἰσῆλθεν ἐν προκειμένῳ διὰ τοῦ ἰνίου εἰς τὴν κοιλότητα τοῦ στόματος καὶ ἔθραυσε τοὺς ὀδόντας τῆς κάτω γνάθου («*ἀντικρῦ... ὀδόντας ὑπὸ γλώσσαν τάμε χαλκός*»)¹⁵.

6. Κακώσεις παρεῖων

Ὁ Διομήδης κομπορρημονῶν διακηρύττει, ὅτι αἱ «*παρειάι*» τῆς χήρας τοῦ ἐκάστοτε ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν μάχην φονευομένου καθίστανται «*ἀμφίδουφοι*»¹⁶, δηλαδὴ ἐμφανίζουσι ἀμφοτέρωθεν ἐκδοράς, τὰς ὁποίας ἡ ἴδια διὰ τῶν ὀνύχων τῆς προκαλεῖ τελοῦσα ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἐν προκειμένῳ μεγάλης ψυχικῆς ὀδύνης.

Ὁ Ἐπειὸς ἐπληξε διὰ τῆς πυγμῆς του τὸν Εὐρύαλον εἰς τὸ «*παρήϊον*». Ἐν συνεχείᾳ οἱ φίλοι τοῦ Εὐρύαλου ὠδήγουν τοῦτον, τοὺς πόδας σύροντα καὶ «*αἷμα παχὺ πτόντα*»¹⁷.

7. Κακώσεις ὑπογναθίου χώρας

Ὁ Πάρις ἐξ' ἄλλου ἐπληξε τὸν Εὐχήνορα κάτωθεν τῆς γνάθου καὶ τοῦ ὠτός («*ὑπὸ γναθμοῖο καὶ ὠάτος*»)¹⁸. Εἰς τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς χώραν¹⁹ ἐπληξε διὰ τοῦ δόρατος ὁ Ἔκτωρ τὸν Κοίρανον. Τὸ δόρυ τοῦτο ἐν συνεχείᾳ εἰσελθὼν διὰ τῆς χώρας αὐτῆς εἰς τὴν κοιλότητα τοῦ στόματος ἀπέσπασε τοὺς ὀδόντας καὶ ἀπέκοψε τὴν γλώσσαν εἰς τὸ μέσον αὐτῆς («*ὀδόντας ὥσε... διὰ δὲ γλώσσαν τάμε μέσσην*»)²⁰.

8. Κακώσεις ὀφθαλμικοῦ κόγχου

Ὁ Πηνέλεως ἐπληξε διὰ τοῦ δόρατος τὸν Ἴλιονέα κάτωθεν τῆς ὀφρύος («*ὑπ' ὀφρύος*») εἰς τὸν κόγχον τοῦ ὀφθαλμοῦ («*κατ' ὀφθαλμοῖο θέμεθλα*»)²¹. Τὸ ἐν λόγῳ δόρυ προῦκάλεσεν ἐξόρυξιν τοῦ βολβοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ («*ὥσε γλήνην*») καὶ διὰ μέσου τοῦ κόγχου τούτου διεπέρασε τὸ ἰνίον («*ὀφθαλμοῖο διαπρὸ καὶ διὰ ἰνίου ἦλθεν*»)²².

9. Κακώσεις ὀφθαλμῶν

Ἐνδιαφέρουσα τυγχάνει ἡ περιγραφή τοῦ τρόπου τυφλώσεως τοῦ Κύκλωπος Πολυφήμου ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεῦς καὶ τῶν συντρόφων του. Οἱ σύντροφοι οὗτοι ἔλαβον τὸν ἐκ ξύλου ἐλαίας μοχλόν, τοῦ ὁποίου τὸ ἐν ἄκρον ἦτο ὀξὺ καὶ πεπυρακτωμένον («*διεφαίνετο... αἰνώς*») καὶ διὰ τοῦ ἄκρου τούτου τὸν ἐνέπηξαν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν («*ὀφθαλμῶ ἐνέρεισαν*») τοῦ ἐν λόγῳ Κύκλωπος. Εὐθὺς ἀμέσως ὁ Ὀδυσσεὺς στηριχθεὶς ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἄκρου τοῦ μοχλοῦ τούτου, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, τὸν περιέστρεψε πῆριξ τοῦ ἐπιμήκου ἀξονός του. Ἴδου πῶς ὁ Ὀδυσσεὺς ὁμολογεῖ τὴν ἐν λόγῳ δραστηριότητά του: «*ἐγὼ δ' ἐφύπερθεν ἐρεισθεὶς δίνεον*»²³. Τότε τὸ ἐκ τῆς κακώσεως ταύτης «*αἷμα περίρροε*»²⁴ τὸν Κύκλωπα. Αἱ «*ρίζαι*» τοῦ καιομένου βολβοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ («*γλήνης καιομένης*») ἐξερρηγνύοντο

μετά κρότου («σφαραγεῦντο») συνεπεία τοῦ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἐν προκειμένῳ ὑψηλῆς θερμοκρασίας παραγομένου ἀτμοῦ, ὅστις ἀτμὸς κατέκαυσε τὰ «βλέφαρ' ἀμφὶ καὶ» τὰς «ὄφρδας»²⁵. Σημειωτέον, ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐμπάρσεως τοῦ ἐν λόγῳ μοχλοῦ εἰς τὸν ὀφθαλμὸν ὁ ὀφθαλμὸς οὗτος ἐσύριζε («σίξ' ὀφθαλμός»), ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει, ὅταν ὁ «χαλκεύς» πεφυρακτωμένον «πέλεον» ἢ «σκέπαρον» ἐν «ὔδατι ψυχρῷ βάπτῃ»²⁶. Ὁ ἐν προκειμένῳ ὀφθαλμὸς ἦτο πεφυρμένος²⁷ «αἵματι πολλῷ», τουτέστιν ἦτο αἰμόρφυρτος.

10. Κακώσεις ρινὸς

Ὁ Διομήδης ἐπληξε διὰ τοῦ βέλους τὸν υἱὸν τοῦ Λυκάονος εἰς τὴν «ρῖνα παρ' ὀφθαλμόν». Τὸ βέλος τοῦτο διεπέρασεν ἐν συνεχείᾳ τοὺς ὀδόντας, ἀπέκοψε τὴν κορυφὴν τῆς γλώσσης καὶ ἡ αἰχμὴ του ἐξήλθε πλησίον τῆς ἀναγλυφῆς τοῦ γενείου («λευκούς... ἐπέρησεν ὀδόντας. τοῦ δ' ἀπὸ μὲν γλώσσαν περιμνήν τάμε χαλκὸς ἀτειρής, αἰχμὴ δ' ἐξελόθη παρὰ νείατον ἀνθερεῶνα»)²⁸. Ὡς γνωστόν, γένειον καλεῖται «τὸ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόσω προέχον σημεῖον τῆς κάτω γνάθου»²⁹. Προσέτι ὁ Τηλέμαχος μετὰ τοῦ βουκόλου καὶ τοῦ χοιροβοσκοῦ ἀπέκοψαν τοὺς ρώθωνας («ρῖνας»)³⁰ τοῦ Μελανθίου.

11. Κακώσεις ὠτων

Ὁ Ἀχιλλεύς ἐπληξε διὰ τοῦ δόρατος τὸν Μούλιον εἰς τὸ «οὖς» καὶ ἡ αἰχμὴ τοῦ δόρατος τούτου ἐξήλθεν ἐν συνεχείᾳ διὰ τοῦ ἐτέρου ὠτός («δι' οὐάτος ἦλθ' ἐτέροιο»)³¹. Ἐπὶ πλέον οἱ Τηλέμαχος, βουκόλος καὶ χοιροβοσκὸς ἀπέκοψαν τὰ ὠτα («οὐάτα») τοῦ Μελανθίου.

12. Κακώσεις στόματος

Ὁ Ἴδομενεὺς ἐπληξε τὸν Εὐρύμαντα «κατὰ στόμα» διὰ τοῦ δόρατος, τὸ ὁποῖον διήλθεν «ἀντικρὺν» κάτωθι τοῦ ἐγκεφάλου («νέρθεν ὑπ' ἐγκεφάλου») καὶ ἔθραυσε τὰ ὀστέα. Ἐξετινάχθησαν («τίναχθεν»)³² οἱ ὀδόντες καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐνεπλήσθησαν αἵματος.

13. Κακώσεις ἐγκεφάλου

Ὁ «ἐγκέφαλος» δύο ἐκ τῶν συντρόφων τοῦ Ὀδυσσεῶς ἔρρεε χαμαὶ («χαμάδις ῥέε»)³³, ὅτε ὁ Κύκλωψ ἐπληττε τοὺτους ἰσχυρῶς ἐπὶ τῆς γῆς.

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

Ἐκ τῆς ἐρεῦνης τῶν ὁμηρικῶν κειμένων, ἦν διενήργησα, προέκυψαν πληροφορίαι περὶ κακώσεων τῆς κεφαλῆς, ὀρισμέναις ἐκ τῶν ὁποίων ἐν τῇ παρουσίᾳ μελέτῃ ἐκθέτω, ταξινομηθεῖσας εἰς σχετικὰ κεφάλαια.

SUMMARY

From the research into the Homeric Epics which I carried out findings concerning injuries of the head were revealed, certain of which are in detail dealt with in this paper being sorted out in relative chapters.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Y 387
2. Y 475, 476
3. A 97, 98
4. N 615, 616
5. Π 737, 739
6. Π 740
7. Π 740-742
8. E 585, 586
9. A 502
10. E 584
11. N 576
12. Y 397
13. Y 399, 400
14. E 73
15. E 74
16. A 393
17. Φ 697
18. N 671
19. P 617
20. P 617, 618
21. Ξ 493
22. Ξ 494, 495
23. ι 379, 383, 384
24. ι 387
25. ι 389, 390
26. ι 391, 392, 394
27. ι 397
28. E 291-293
29. Σκλαβόνος, Γ.: 'Ανατομική του ανθρώπου, Τ.Α' σελ. 257, ἐν 'Αθήναις, 1926.
30. γ 475
31. Y 473
32. Π 345-348
33. ι 290